

ԳՐԱԽՈՍՏԱԿԱՆ

ՎԱՀԱՆ, ՀԱՄԲԱՐՁՈՒԹԱՆՔ

ԳԻՒՂԱՇԵՐԱՐՆԷ. ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՐԻՊԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻ-
ՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՓԱՐՏԱԶ, 1927:

Նշեցնանք պատմությանը յետոյ սկսաւ մեր մէջ գուրգուրանք և սէր ծայր տալ հայրենի հողին, անոր կեանքին և սովորութիւններուն, անոնց յիշատակը անշինջ պահելու համար:

Է. Խրայեան հատոր մը նուիրեց Երվաթ-Կէտու-հնաքի, իր բնագաւառին. ասոր յաջորդեց Վա-հան Համբարձումեանի «Գիւղայիսար»-ը, որուն ալ գրուելուն գրգիռ եղած է իր ընտանեկան յարկին, իր գիւղին՝ Կովտունի սերը:

Գիրքը երեք մասի բաժնած է: Առաջինին մէջ կը խօսի Մեքսատիոյ վրայ աշխարհագրական, պատմական ու տեղեկագրական տեսակետով, առանց զանց ընելու հողային և հանքային արդիւնաբերութիւնն և մտաւոր շարժումն ալ. հա-մառօտ և շատ ամփոփ գրուածք մը, աւելի տե-ղեկատուութիւն է քան ուսումնասիրութիւն:

Երկրորդ մասին մէջ կը պատմագրէ մասնա-կան նիւթերու վրայ. Հաֆիք գաւառակի վրայ, հայ հաւաքի նշխարներուն, գիւղի և քաղաքի փոխարարեթեանց, ազատագրական գաղա-փարին և անոր յարող դէմքերուն, մանաւանդ ամենամեծ ղեկավարին՝ Մուրատի վրայ. Հուսկ չահեկան տեղեկութիւններ կը հաւաքէ ընտանե-կան և հանրային կեանքին ու բարեբերուն նկատ-մամբ, հարսանեկան և միւս հանդէսներու վրայ, բժշկական եղանակներուն և դարմաններուն, ա-մենէն վերջ ժողովրդական երգերու և ասացուած, ներս ժողովածոյ մը կը ղնէ:

Երրորդ մասին մէջ հայրենիքի բնաշնչման մարտիրոսագրութիւնն է, ականատեսներու վը-կայութիւններով ընդլուրդուած, ականաւր մը տա-լով նաև վերապրողներու և անոնց միջոցաւ կազմակերպուած միութիւններու, վերաշինելու կոչվումներ:

Գիրքը ուսումնասիրութեան երևոյթը չունի, հակառակ ճակտին վրայ այդ բառը դրուած ըլ-լալուն. պարզ պրպտումներու և խուզարկում-ներու արդիւնք է և նէթերը ներկայացուած են ինչպէս որ յայտնուել են ու երեցեր. հեղինակը ցուցադրումէ՞ զատ ուրիշ նպատակ ունեւալ չի թուիր, ոչ գիտական և ոչ գրական: Սակայն այն գուրգուրանքն և գորովը՝ զոր հեղինակը կը տածէ իր բնակավայրին՝ Կովտունին, անոր հո-

ղին, գիւղային կեանքին, այնպէս մը շերմացու-ցեր են այդ գիւղի պատմութիւնը արձանագրող այս էջերը, որ յուզող և սիրելի յուշարձանի մը ձևն առեր են, և հոն վ. Համբարձումեան դրած է իր էութեան ամենէն ազնիւ մասը՝ սիրտը:

Յետոյ շատ յարգի է պատկերացումը զոր տուած է տեղական բարբերուն և սովորութեանց, ապրելակերպին, ժողովրդեան մտայնութեան՝ ազգագրական մասին մէջ. մանաւանդ հիմա, որ ան շնչուած են ատոնք. գնահատելի զործ մը կը կատարեն բոլոր անոնք որ գաւառի բարբերն և սովորութիւնները այսպէս կը ներկայացնեն. այս տեսակէտով վ. Համբարձումեան պակաս մը լեցուցեր է:

ԹԼԿԱՍԽՆԵՐՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆՈՎ ՄԸ Ա. ԶՈՊԱՆԵԱՆԷ. ՀՐԱՏԱՐԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆԱՅԵՆՈՒՆՈՒԹԱՅԻՆ ԹԼԿԱՍԽՆԵՐՆ ԾԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒ-ԹԱՆ. ՊՈՍՏՈՆ 1927:

Թլկատիցիի Սանբու Միութիւնը լաւագոյն արդիւնքն իր գործունէութեան կատարած է մէկ հատորի մէջ ամփոփելով Թլկատիցիի աշխա-տութիւնները, որ ցանցեր էին զանազան թե-թերու և տարեցոյցներու մէջ:

Թլկատիցիի գրական գործը կազմուած է պատմութեան, քրոնիկներէ, մէկ քանի քե-թութեաններէ և թատերագրութիւններէ: Գաւառի մէջ ծնած, աւրած և զարգացած. գաւառացիի բոլոր յատկութիւններն ունի, ոյժ և զօրութիւն՝ հում և բիրտ վիճակի մէջ, բնականութիւն և պարզութիւն. պակաս չէ վայելչութիւնն ալ, այն վայելչութիւնը որ կայ հողին և ժայռերուն մէջ: Գոյն, փայլ և շքեղութիւն տեսնելու միտում չունի. արեւ սատարի ճառագայթները ամէն բան կը նոյնացնեն. սեղմ է ամփոփ նկարագիրներ ունի՝ աւելի գաւառի տիպերով զբաղելով, և ա-նոնց գծագրութեան մէջ ինչպէս և պատկերա-ցուցած տեղական դէպքերուն մէջ ղնելով ցա-տուցութիւն, թարմութիւն և տեսակ մը հեզանք:

Պ. Ա. Զոպանեան յառաջաբանի փոխան զե-տեղեր է՝ Միութեան խնդրանքով, ուսումնասի-րութիւն մը Թլկատիցիին և իր գործին վրայ. աւելի ծանօթացնող էջեր են քան բուն գրա-կան-քննական վերլուծում. այս ձեռնարկը թող-ուած է ապագայ սերունդին՝ որ շատ բան պիտի չհասկնայ՝ ասկէ յիսուն տարի վերջ, այս գա-ւառացի գրագէտին աշխարհայեացքէն և պատ-կերացումներէն:

Հ. Կ. Գ.